

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2565

ปัญหาทางกฎหมายในการจำหน่ายยาแผนปัจจุบัน ผ่านระบบออนไลน์ ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510

The Legal Problems of Online-Platform Distribution of Modern Medicine under the Drug Act, B.E. 2510

กันธิชา รัตนานพวอดล* ปริมาภรณ์ วีระพันธ์ และอัจฉราพร สีหวัณณะ

Kanthicha Rattanathanapuwadol* Praramaporn Weerapan

and Acharaporn Seehawattana

คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Faculty of Interdisciplinary Studies,

Khon Kaen University Nong Khai Campus, Thailand

*E-mail: zugarvip@gmail.com

Received: Dec 30, 2021

Revised: Jul 25, 2022

Accepted: Aug 15, 2022

บทคัดย่อ

การเผชิญกับโรคอุบัติใหม่ที่ติดต่อกันอย่างรวดเร็วและแพร่หลาย เช่น การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้ประชาชนหันมาสนใจซื้อขายสินค้าอุปโภค-บริโภค รวมทั้งการซื้อยาแผนปัจจุบัน ผ่านระบบออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดการสัมผัส สะดวก และรวดเร็วต่อการใช้บริการ ซึ่งการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ในประเทศไทยยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างถูกกฎหมาย เนื่องจากมีข้อจำกัดตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และกฎกระทรวงเรื่องการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน พ.ศ. 2556

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาลักษณะการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510

โดยวิเคราะห์ว่าควรกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเพิ่มเติมอย่างไรเพื่อให้การจำหน่ายยาผ่านระบบออนไลน์สามารถดำเนินการได้ภายใต้เจตนารมณ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการขยายยาที่คำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชนผู้ซื้อยาเป็นสำคัญ โดยได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอินเดีย เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง หรือเพิ่มเติม หลักเกณฑ์และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายยาแผนปัจจุบัน

คำสำคัญ: ยาแผนปัจจุบัน พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 การจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์

Abstract

Currently, Thailand is facing an epidemic of coronavirus disease 2019 (COVID-19), causing people to buy and sell consumer products, including modern drugs via online platforms to avoid touch and provide convenient and quick services. A review of the literature reveals that the distribution of modern drugs via online platforms in Thailand has not been prohibited due to the restrictions under the Drug Act B.E. 2510 and the ministerial regulation on the application for permission and issuance of a license to sell modern drugs B.E. 2556.

Accordingly, this independent study aims to examine the legal problems surrounding the distribution of modern medicine via online platforms in Thailand and analyze how additional legal criteria should be established by conducting a comparative study of foreign laws with a particular focus on the United States and India. The study then proposes guidelines for corrections, criteria for improvement, and laws

regarding the online- platform distribution of modern medicine in Thailand.

Keywords: Modern medicine, The Drugs Act B.E. 2510, Distribution of modern medicine via online platform

1. บทนำ

ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันทำให้การติดต่อสื่อสารกระทำกันได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการทำธุรกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการทำธุรกรรมทางการพาณิชย์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยลดการทำธุรกรรมด้วยตนเอง ลดการทำธุรกรรมทางเอกสารหรือการใช้กระดาษมาเป็นการดำเนินการธุรกรรมด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบออนไลน์ โดยเฉพาะในช่วงของสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ประชาชนทั่วโลกต่างให้ความสำคัญและพยายามดูแลสุขภาพให้แข็งแรง รวมถึงป้องกันตัวเองให้พ้นจากโรคภัยอยู่เสมอ การซื้อขายผ่านระบบออนไลน์จึงตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้ดี เนื่องจากสามารถเข้าถึงยาได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ทำให้การซื้อขายยาหรือการพบแพทย์ผ่านระบบออนไลน์เป็นที่นิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอินเดีย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สำหรับการจำหน่ายยาผ่านระบบออนไลน์ของประเทศไทยในปัจจุบันนั้นสามารถจำหน่ายได้เพียงยาสามัญประจำบ้านเท่านั้น ส่วนยาแผนปัจจุบันและยาแผนโบราณ การจำหน่ายต้องดำเนินการขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ตัวอย่างเช่น จะต้องจำหน่ายยาภายในสถานที่ที่กำหนดในใบอนุญาต และต้องมีเภสัชกรที่มีใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมจากสภาเภสัชกรรมอยู่ตลอดเวลาที่เปิดทำการ

ซึ่งขัดต่อลักษณะของการจำหน่ายยาผ่านระบบออนไลน์ เนื่องจากถือเป็นการจำหน่ายยานอกสถานที่ที่ได้รับอนุญาตและไม่มีเภสัชกรอยู่ตลอดเวลาทำการ ซึ่งขัดต่อพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 นอกจากนี้การแสดงข้อความเกี่ยวกับยาผ่านระบบออนไลน์ ถือเป็นการโฆษณาขายยาที่ต้องขออนุญาตจากทางสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และเนื้อหาของโฆษณาต้องไม่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และระเบียบสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาว่าด้วยหลักเกณฑ์การโฆษณาขายยา พ.ศ. 2545 อีกด้วย ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอินเดีย ได้มีเว็บไซต์และแอปพลิเคชันที่สามารถจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ได้ โดยใช้วิธีการที่แพทย์ออกใบสั่งยา (e-prescription) ให้คนไข้นำไปสั่งยาไปรับยาจากร้านขายยาและเภสัชกรใกล้บ้าน เพื่อลดปัญหาการเก็บสำรองยา (Stock) ของโรงพยาบาล อำนวยความสะดวกให้คนไข้ซึ่งการจำหน่ายยาโดยวิธีดังกล่าวเหมาะสมกับสถานการณ์โรคระบาดที่ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อีกทั้งยังมีระบบตรวจสอบที่แม่นยำระหว่างแพทย์ผู้สั่งยาและเภสัชกรในการจ่ายยา เพื่อให้มั่นใจว่าคนไข้ได้รับยาที่ถูกต้องเหมาะสม นอกจากนี้ระบบ e-prescription ยังช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำความยากลำบากในการเข้าถึงยารักษาโรค ลดค่าใช้จ่ายเรื่องยา ให้ทุกคนสามารถเข้าถึงยารักษาโรคที่จำเป็นได้ในราคาที่ถูกลง ได้รับยาที่ถูกต้อง ปลอดภัย มีคุณภาพ แนะนำและจ่ายโดยเภสัชกรผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเรื่องยา

การศึกษานี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาข้อจำกัดทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ในประเทศไทย โดยวิเคราะห์จากกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอินเดีย เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง หรือเพิ่มเติม หลักเกณฑ์และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ของประเทศไทยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาของเทคโนโลยีในปัจจุบัน รวมถึงเป็นการเตรียมความ

พร้อมรับมือกับการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ (New normal) ที่กำลังเกิดขึ้นในประเทศไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายยาแผนปัจจุบัน และข้อจำกัดเกี่ยวกับการจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์ของประเทศไทย
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ของต่างประเทศ
- 3) เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ของประเทศไทย

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าวิจัยทางเอกสาร (Document Research) โดยศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยการศึกษาจากหนังสือ บทความรายงานวิจัยของหน่วยงานราชการ บทบัญญัติของกฎหมาย รวมถึงสื่อประเภทข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยและต่างประเทศ และนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษา วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาหรือช่องว่างทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ผ่านระบบออนไลน์ในประเทศไทย เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง หรือเพิ่มเติมหลักเกณฑ์และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ของประเทศไทยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาของเทคโนโลยีและโรคที่ร้ายแรงในปัจจุบัน (Jeampanyarat, 2001)

4. ผลการวิจัย

ผลการศึกษการวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์แบ่งได้ 3 ประเด็น ดังนี้

4.1 กฎหมายเกี่ยวกับการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันของประเทศไทย

ผลการศึกษาพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบกับกฎกระทรวงเรื่องการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน พ.ศ. 2556 พบว่าบทบัญญัติดังกล่าวควบคุมการจำหน่ายยาตามประเภทของยาโดยแบ่งตามกฎหมายที่ว่าด้วยการจำหน่ายยาตามระดับการควบคุมการจำหน่ายฉบับคณะกรรมการกฤษฎีกา (ฉบับ อย.) ซึ่งแบ่งประเภทของยาตามระดับการควบคุมออกเป็น ยาที่ต้องจ่ายตามใบสั่งยา ยาที่ต้องจ่ายโดยผู้ประกอบวิชาชีพ และยาสามัญประจำบ้าน จะเห็นได้ว่าการจำหน่ายยาของประเทศไทย มีเพียงยาสามัญประจำบ้าน ซึ่งเป็นยารักษาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น ที่สามารถวางจำหน่ายผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้ โดยไม่ต้องไม่รับอนุญาต ส่วนการจำหน่ายยาประเภทอื่น ๆ อนุญาตให้จำหน่ายผ่านร้านขายยาที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายอย่างถูกต้องเท่านั้น

ดังนั้น การจำหน่ายยาในประเทศไทยนั้นยังมีข้อจำกัดทางกฎหมายในการจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์ เนื่องจากกฎหมายต้องการมุ่งเน้นให้มีการจำหน่ายยาจากโรงพยาบาลหรือการต้องได้พบหรือปรึกษากับเภสัชกรโดยตรง เนื่องจากประชาชนอาจจะยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการซื้อและใช้ยาแผนปัจจุบันซึ่งอาจจะส่งผลกระทบให้เกิดอันตรายได้ นอกจากนี้ ยังมีคณะกรรมการอาหารและยา สำนักงานควบคุมผู้บริโภค ทำหน้าที่ตรวจสอบถึงวิธีการ การเข้าถึงยาแผนปัจจุบัน

ดังนั้นจึงทำให้การจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ในประเทศไทย ไม่สามารถดำเนินการได้ถูกต้องตามกฎหมาย

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกฎหมายสหรัฐอเมริกากับกฎหมาย

ไทย

จากการศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่ามีการอนุญาตให้จำหน่ายยาผ่านระบบออนไลน์ได้ ตาม “พระราชบัญญัติอาหาร ยาและเครื่องสำอาง” หัวข้อที่ 21 หมวดที่ 2 (Federal Food, Drug, and Cosmetic Act Title 21 Chapter 9 Subchapter II) ซึ่งประกาศใช้เมื่อ 23 เมษายน ค.ศ. 2021 โดยมีสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (FDA) ของรัฐบาลกลางเป็นผู้ควบคุมพระราชบัญญัตินี้ พระราชบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์ในการควบคุมการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ ควบคุมความปลอดภัยและประสิทธิภาพของยาที่ต้องสั่งโดยแพทย์ รวมถึงการอนุมัติการผลิต และการจัดจำหน่ายดังกล่าว รวมไปถึงการคุ้มครองผู้บริโภคไม่ได้รับความเสียหายจากการถูกหลอกลวงโดยการโฆษณาจากผู้ขายสินค้าหรือบริการซึ่งสาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ เป็นการควบคุมอาหาร ยา และเครื่องสำอางที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค รัฐจึงกำหนดนโยบายในการควบคุมโดยการรับขึ้นทะเบียนเครื่องสำอางควบคุมและกำกับดูแลให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า และผู้ขายปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ต่างที่กฎหมายกล่าวไว้ (Leontiadis, N. & Hutchings, A, 2015)

ดังนั้น เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายในการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ของประเทศไทยพบว่า ประเทศไทยสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับการขายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งรวมไปถึงการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันอย่างถูกกฎหมาย ภายใต้การควบคุมของกฎหมายของรัฐบาลกลาง ส่งผลให้การเข้าถึงยาแผนปัจจุบันของสหรัฐอเมริกาเป็นไปได้ด้วยความคล่องตัวและมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันที่ประชาชนต้องใช้ชีวิตวิถีใหม่ (New normal) ในขณะที่ประเทศไทย การจำหน่ายยาผ่านระบบออนไลน์ยังไม่สามารถทำได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย จากข้อจำกัดตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ประกอบกับกฎหมายแพ่ง การขออนุญาตและการออกใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน พ.ศ. 2556 ที่สามารถทำได้ภายในสถานที่

จำหน่ายตามที่ได้กำหนดไว้ในใบอนุญาต และมียาบางประเภทที่ต้องจำหน่ายโดยผู้ประกอบวิชาชีพที่ได้รับใบอนุญาตให้สามารถจำหน่ายได้ ภายใต้วิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมต้องเป็นการจำหน่ายผ่านหน้าร้านและ “ต้องมีเภสัชกร” เท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่ากฎหมายไทยยังไม่มี ความทันสมัยและไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ในอันที่จะคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภคยาได้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในด้านเทคโนโลยี เหมือนกับประเทศสหรัฐอเมริกา อีกทั้งยังไม่มีกลไกที่มีประสิทธิภาพในกระบวนการจำหน่ายยา ทำให้การจำหน่ายยาผ่านระบบออนไลน์ของประเทศไทย ยังไม่สามารถดำเนินการได้ถูกต้องตามกฎหมาย

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกฎหมายอินเดียกับกฎหมายไทย

จากการศึกษากฎหมายของประเทศอินเดีย พบว่ามีการนำกฎหมายการขายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์มาใช้บังคับในทางอ้อม คือ “พระราชบัญญัติยาและเครื่องสำอาง พ.ศ. 2483” มาตรา 16-18, มาตรา 22-23 และ “กฎหมายและเครื่องสำอาง พ.ศ. 2488” ข้อ 67 และข้อ 97 (The Drugs and Cosmetics Act 1940, Act 16-18, Act 22-23 and Rules, 1945 as amended No.67, No.97) ซึ่งควบคุมในรูปแบบข้อบังคับในเรื่องของการขายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ โดยกำหนดหลักเกณฑ์การขายยาที่ต้องมีใบสั่งยาเท่านั้น จึงจะสามารถดำเนินการทางระบบออนไลน์ได้ รวมทั้งควบคุมการใช้ใบสั่งยาในกลุ่มยาที่มีการควบคุมอย่างถูกกฎหมายด้วย เช่น ยาประเภทยาเสพติด เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีกฎเกณฑ์เฉพาะเกี่ยวกับฉลากยาและบาร์โค้ดของยา โดยเฉพาะเรื่องใบสั่งยาอิเล็กทรอนิกส์ การสั่งยาในรูปแบบออนไลน์ของอินเดีย จะต้องปฏิบัติตามกฎข้อบังคับว่าด้วยการประกาศการควบคุมด้านการปฏิบัติการทางเภสัชกรรม ปี พ.ศ. 2558 (Regulations on the Declaration of Pharmaceutical Operations Control, 2015) ภายใต้การกำกับโดยสภาเภสัชกรรมอินเดีย ซึ่งข้อบังคับดังกล่าวได้กำหนดให้ การสั่งยาในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ จะต้องส่งเป็นลายลักษณ์อักษรหรือทางอิเล็กทรอนิกส์จากผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนเท่านั้น

โดยตามข้อบังคับกำกับดังกล่าวถือว่าเป็นการสั่งยาอิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกต้อง และได้รับการยอมรับในอินเดีย (Unnikrishnan, C. H. & Arathoon, M, 2008)

ดังนั้น เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายในการกระจายอำนาจให้มีการเข้าถึงยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ซื้อขายได้อย่างถูกกฎหมายในประเทศอินเดีย พบว่า ปัญหากฎหมายทางการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ผ่านระบบออนไลน์นั้นเกิดจากการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ประเทศไทยไม่น่ากฎหมายมาบังคับกระจายอำนาจสู่ประชาชนโดยตรงเหมือนกับประเทศอินเดีย หากต้องการให้การเข้าถึงยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ได้อย่างถูกกฎหมาย ส่วนกลางจึงต้องเพิ่มแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการขายยาแผนปัจจุบันผ่านทางธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ให้มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนผู้บริโภคหรือผู้ขายอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ดังเช่นในประเทศอินเดีย ที่นำ “พระราชบัญญัติยาและเครื่องสำอาง พ.ศ. 2483” และ “กฎหมายและเครื่องสำอาง พ.ศ. 2488” มาบังคับใช้และสามารถกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ประชาชนสามารถเข้าถึงยาแผนปัจจุบันผ่านทางระบบออนไลน์ได้โดยตรง

5. อภิปรายผล

ปัญหากฎหมายที่ควบคุมการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์เพื่อหาแนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1) ประการแรก การกำหนดสถานที่ในการจำหน่าย เนื่องจากตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 มาตรา 19 กำหนดว่า ผู้ที่ได้รับอนุญาตต้องจำหน่ายยาแผนปัจจุบันทุกประเภทภายในสถานที่ ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง การขออนุญาตและการออกใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน พ.ศ. 2556 ข้อ 6 ระบุว่าสถานที่จำหน่ายต้องมีพื้นที่จำหน่าย ให้คำปรึกษาและแนะนำการใช้ยาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 8 ตารางเมตร โดยสถานที่จำหน่ายจะต้องมีความมั่นคงแข็งแรงถูกสุขลักษณะ เหมาะสมต่อการรักษาคุณภาพ มีแสงสว่างเพียงพอ และมี

บริเวณให้คำปรึกษาและแนะนำการใช้จ่ายที่เป็นสัดส่วนตามที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่การจำหน่ายยาผ่านระบบออนไลน์นั้น จะต้องทำผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ แอปพลิเคชัน หรือเว็บไซต์ ที่ผู้ที่ได้รับอนุญาตจำหน่ายยาสามารถให้คำปรึกษาด้านยาแก่ผู้บริโภคได้หลากหลายช่องทาง ในขณะที่ผู้บริโภคไม่ต้องเดินทางมาพบกับผู้ที่ได้รับอนุญาตจำหน่ายยาตามสถานที่ตั้งด้วยตนเอง กฎหมายดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

ผู้วิจัยเห็นว่าควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (1) พระราชบัญญัติยาพ.ศ. 2510 ในมาตรา 19 จากเดิมกำหนดว่า “ผู้ที่ได้รับอนุญาตต้องจำหน่ายยาแผนปัจจุบันทุกประเภทภายในสถานที่ ที่กำหนด” เป็น ห้ามผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาต จำหน่ายยาแผนปัจจุบันทุกประเภท นอกสถานที่ที่กำหนดไว้ (2) เพิ่มเติมคำนิยาม พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 สถานที่จำหน่ายยา หมายความว่า “สถานที่ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน พ.ศ. 2556 และหมายความรวมถึง สถานที่ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่มีระบบที่สามารถยืนยันตัวตนผู้จำหน่ายและตรวจสอบผู้ซื้อได้” (3) กฎกระทรวงการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน พ.ศ. 2556 ในข้อ 6 จากเดิมกำหนดว่า “สถานที่จำหน่ายยาต้องมีพื้นที่จำหน่าย ให้คำปรึกษาและแนะนำการใช้จ่ายติดต่อกันไม่น้อยกว่า 8 ตารางเมตร โดยสถานที่จำหน่ายจะต้องมีความมั่นคงแข็งแรงถูกสุขลักษณะเหมาะสมต่อการรักษาคุณภาพ มีแสงสว่างเพียงพอ และมีบริเวณให้คำปรึกษาและแนะนำการใช้จ่ายที่เป็นสัดส่วน” เป็น สถานที่จำหน่ายจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสม สามารถยืนยันตัวตนผู้จำหน่ายและตรวจสอบผู้ซื้อได้ (Manosupang, 2012)

1) ประการที่สอง การยืนยันตัวตนของผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการ เนื่องจากตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 มาตรา 21 กำหนดว่า ต้องมีเภสัชกรชั้นหนึ่งเป็นผู้ที่จะปฏิบัติการประจำอยู่ ณ สถานที่จำหน่ายยาแผนปัจจุบันตลอดเวลาที่เปิดทำการ เนื่องจากยาเป็นของที่มีทั้งประโยชน์หรือให้โทษ หากใช้ไม่ถูกต้อง หรือ

ได้รับยาที่ไม่เหมาะสมกับโรคย่อมจะส่งผลต่อความปลอดภัยของผู้บริโภคได้ ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงกำหนดให้ร้านขายยาจะต้องมีเภสัชกรที่ถือเป็นผู้มีความรู้ตามวิชาชีพ ให้คำปรึกษา สอบถามอาการเบื้องต้น การแพ้ยา และข้อมูลอื่น ๆ ก่อนจำหน่ายยาให้กับผู้บริโภค เพื่อเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภค อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณารูปแบบการจำหน่ายยาผ่านระบบออนไลน์ในต่างประเทศพบว่า ในระบบการจำหน่ายยาแบบออนไลน์ผู้ที่ได้รับอนุญาตจำหน่ายยาสามารถยืนยันตัวตนในปฏิบัติการผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้คำปรึกษาในระบบทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์แก่ผู้บริโภคเสมือนว่าได้ให้คำปรึกษาโดยตรงได้ ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้ปรับปรุงแก้ไข พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 มาตรา 21 จากเดิมกำหนดว่า “ต้องมีเภสัชกรชั้นหนึ่ง เป็นผู้ที่จะปฏิบัติการประจำอยู่ ณ สถานที่จำหน่ายยาแผนปัจจุบันตลอดเวลาที่เปิดทำการ” เป็น “ให้เภสัชกรชั้นหนึ่ง ผู้ที่จะปฏิบัติการประจำอยู่ ณ ร้านจำหน่ายยาแผนปัจจุบัน ยืนยันตัวตนในระบบอิเล็กทรอนิกส์ก่อนจำหน่าย ” โดยนำเอากระบวนการแพทย์ทางไกล “เทเลเมดิซีน (Telemedicine)” ที่ให้บริการทางด้านการดูแลสุขภาพอนามัย ให้คำปรึกษาแก่ผู้ป่วย และการส่งสัญญาณของข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในพื้นที่ห่างไกล โดยผ่านสื่อเทคโนโลยีคมนาคมมาปรับใช้ ยกตัวอย่าง แอปพลิเคชัน Doctor AnyWhere ที่ผู้ป่วยสามารถพูดคุยกับแพทย์ผ่านวิดีโอแบบเห็นหน้า เพื่อให้เภสัชกรสามารถสอบถามข้อมูลอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น ก่อนที่จะจำหน่ายยาให้กับผู้บริโภคได้ (Truktrong, 2019; Panatpattana, 2002)

6. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายยาของประเทศไทยยังไม่ได้บัญญัติไว้ถึงแนวทางในการจำหน่ายยาผ่านระบบออนไลน์ ส่งผลให้เกิดปัญหาในการเข้าถึงยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ได้อย่างถูกต้อง แตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอินเดียที่มีกฎหมายรองรับด้านการเข้าถึงยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์อย่างถูกกฎหมาย ดังนั้น เพื่อเป็นการ

แก้ไขปัญหาข้อจำกัดทางกฎหมายในการจำหน่ายยาผ่านระบบออนไลน์ จึงเสนอให้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายในประเทศไทยให้มีความทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ตามแนวทางของกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอินเดีย

7. ข้อเสนอแนะ

เมื่อพิจารณาถึงข้อดีและประโยชน์ที่จะได้รับจากการจำหน่ายยาผ่านระบบออนไลน์ที่จะทำให้ผู้บริโภคเข้าถึงยาได้สะดวก รวดเร็วขึ้น และทำให้อุตสาหกรรมยาเติบโต มีเงินทุนเวียนในอนาคตกมากขึ้น เกิดการสร้างงาน และลดภาระค่าใช้จ่ายของโรงพยาบาลและลดภาระงานของเจ้าหน้าที่ที่สถานบริการ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหากฎหมายในการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ในพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และกฎกระทรวงการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน พ.ศ. 2556 โดยควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1) การกำหนดสถานที่ ในการจำหน่ายยา ควรกำหนดให้ครอบคลุมทั้งสถานที่แบบมีหน้าร้าน และร้านค้าออนไลน์ ที่หมายความว่ารวมถึงเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ

2) การยืนยันตัวตนของผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการ ควรกำหนดแนวทางขั้นตอน และวิธีการ ในการยืนยันตัวตนของผู้จำหน่ายยาผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

นอกจากนี้รัฐควรผลักดัน สนับสนุนให้ มีการเข้าถึงการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพรวดเร็วและสอดคล้องกับสถานการณ์ โดยมีตัวแทนจากองค์กรที่หลากหลายเข้าร่วมกำหนดนิยามและสาระสำคัญของการเข้าถึงการจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ เพื่อความปลอดภัยของผู้ประชาชนและความเชื่อมั่นในจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์

References

- Jeampanyarat, M. (2001). **Electronic transactions affect customs law.** MA Thesis (Law), Ramkhamhaeng University. (In Thai)
- Leontiadis, N. & Hutchings, A. (2015). **Scripting the crime commission process in the illicit online prescription drug trade.** Retrieved March 12, 2021, from <https://academic.oup.com/cybersecurity/article/1/1/81/2366802?searchresult=1>.
- Manosupang, M. (2012). **Guidelines for amending the Electronic Transactions Act 2001 in accordance with the United Nations convention on electronic communications in international contracts,** MA Thesis (Law), Thammasat University. (In Thai)
- Panatpattana, O. (2002). Laws relating to electronic commerce. **Journal of Law**, 357-406. (In Thai)
- Truktrong, A. (2019). **Legal measures to control health technology business: a case study of telemedicine system,** MA Thesis (Law), Thammasat University. (In Thai)
- Unnikrishnan, C. H. & Arathoon, M. (2008). **Lax regulation sees India becoming a haven for illegal online pharmacies.** Retrieved August 4, 2021, from <https://qr.page/g/4mILHWSQmaS>.